

La literatura catalana viatja cada cop més

Fa quinze anys, una de les assignatures pendents de les lletres catalanes era la internacionalització. El pas per fires com les de Guadalajara, Frankfurt, París, Varsòvia i Bolonya, juntament amb la feina diària de l'Institut Ramon Llull, les agències literàries, les editorials i els traductors, ha canviat radicalment el panorama. La 35a Setmana del Llibre en Català, que té lloc a Barcelona fins al 17 de setembre, vol contribuir-hi convidant setze editors estrangers

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

El 2004 la literatura catalana va ser convidada d'honor a la Fira Internacional del Llibre de Guadalajara. Aquell mateix any es va traduir *L'ombra de l'eunuc*, de Jaume Cabré, a l'hongarès; *Benzina*, de Quim Monzó, al serbi; *A la ciutat en obres*, de Mercè Ibarz, al francès; *El cant de la joventut*, de Montserrat Roig, a l'hebreu, i quaranta títols més, entre els quals hi havia les primeres traduccions de *La pell freda*, d'Albert Sánchez Piñol. Amb els anys, la novel·la de l'autor barceloní s'ha convertit en la més traduïda de les lletres catalanes –es pot llegir en 37 llengües–, tot i que la que acumula més traduccions –gairé una setantena: hi ha llengües que compten amb dues o tres versions del llibre– és *La plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda.

El 2015 es va arribar al rècord de traduccions de literatura catalana a altres llengües: van ser 156. L'any següent la xifra va ser més modesta –99– tot i que s'han doblat els resultats en només una dècada. Què ha passat entre la participació a la Fira del Llibre de Guadalajara del 2004 i la d'aquesta primavera a la Fira de Bolonya? “El gran punt d'inflexió va ser Frankfurt el 2007”, recorda Izaskun Arretxe, al capdavant de l'àrea de literatura i pensament de l'Institut Ramon Llull, que des de la seva creació el 2002 ha tingut un paper cabdal en la

internacionalització de la literatura catalana. L'any de la Fira de Frankfurt es van publicar 145 traduccions, i es va esperonar el recorregut de novel·les com *Les veus del Pamano*, de Jaume Cabré, o *Pedra de tartera*, de Maria Barbal. “Si va anar tan bé va ser perquè hi havia hagut una feina prèvia –comenta–. Durant els últims quinze anys hi ha hagut una professionalització general de tot el sector i les institucions hi han estat al costat. Tan important ha sigut la presència en fires com les de París [2013], Göteborg [2014], Varsòvia [2016] i Bolonya [2017] com la feina de formigueta i de microcirurgia que es fa dia a dia”.

Visites molt oportunes Els editors estrangers seran a la Setmana

“Molts autors en llengua castellana m'han dit que els encantaria comptar amb una eina tan potent com el Ramon Llull –diu Mònica Martín, que va fundar l'agència literària MB el 1997 i que entre altres autors representa Jordi Puntí, Najat El Hachmi, Vicenç Pagès Jordà i Ramon Solsona–. Una de les iniciatives que em semblen més interessants són les visites d'editors estrangers”. La set-

02

mana que ve visitaran Barcelona setze editors, nou de literatura per a adults i sis de literatura infantil i juvenil, de països com els Estats Units, Israel, el Brasil, Dinamarca, França i el Regne Unit. “Venint a Barcelona podran comprovar en primera persona la força dels llibres més enllà de les motos que agents i editors els intentem vendre”, afegeix Martín.

Lluís Morral, de la Llibreria Laie, també donarà un cop de mà en la internacionalització de la Setmana del Llibre en Català, que s'instal·la a l'avinguda de la Catedral de Barcelona fins al 17 de setembre. “Tindrem una parada amb traduccions de literatura catalana a altres llengües, perquè en anteriors edicions ens hem adonat que era una demanda per part d'un segment important dels visitants, els turistes”. Morral va ser a la Fira de Guadalajara el 2004. “Ja em va sorprendre el coneixement i interès que hi havia per la literatura catalana en aquells moments –comenta–. Des de llavors ha anat creixent”.

Talent i obres notables

La llengua a la qual es tradueixen més obres catalanes és el castellà
“Una de les bones notícies és que, en aquest temps, hi ha autors que han

a

llegim

44-45

- Entrevista a Jaume Cabré, premi Trajectòria
- Eva Piquer parla de Paul Auster, estrella de la Setmana del Llibre

48-49

- 'Això no és Amèrica', el nou llibre de Jordi Puntí
- Martí Domínguez torna amb 'L'assassí que estimava els llibres'

01

aconseguit que editorials estrangeres continuïn apostant per la seva obra”, diu Josep Lluch, editor de Proa i Empúries, en relació a un dels seus autors, Jaume Cabré, que té *Jo confesso* traduïda a 21 llengües, *Les veus del Pamano* a 16 i *Senyoria* a 11. “Per ser una literatura amb una demografia reduïda, hi ha talent i obres notables que mereixen una difusió internacional notable: a mi em sembla una molt bona notícia –afegeix–. Amb alguns autors de Proa no pensem només en la seva carrera literària catalana sinó internacional. Som conscients que quan fixem els textos no ho fem només per als lectors catalans”. “Tanmateix, és veritat que la majoria d’editorials que aposten per la literatura catalana són petites o mitjanes –diu Arretxe–. Una de les assignatures pendents és convèncer grans editorials”. “Encara que la llengua a la qual es tradueixin més llibres del català sigui el castellà, hi ha un recel inicial d’alguns editors a l’hora d’apostar-hi –assegura Mònica Martín–. A més, hi ha editors estrangers que quan veuen que una novel·la que els intentes vendre no hi és en castellà, desconfien. Per què l’haurien de publicar si els veïns no ho han fet?”

Durant els últims anys les traduccions al francès, l’italià i l’alemany s’han mantingut, i han crescut notablement les traduccions a l’anglès, el neerlandès i el polonès. “Com a autor he de dir que la meva experiència no

és tan optimista. Ara rebaixaré una mica el suflé –adverteix Marc Pastor–. Si a mi em van traduir al·l’anglès *La mala dona* va ser de retruc, gràcies a l’edició francesa i alemanya. La novel·la en català va sortir el 2008. En anglès va aparèixer el 2014. Se’n van fer dues edicions, vaig anar a parlar-ne a la BBC... i més endavant, quan es va fer el llançament als Estats Units, vaig viatjar a Nova York”. El recorregut internacional de *La mala dona* no es va aturar aquí: s’ha publicat en hongarès, polonès i coreà. “Si he trobat continuïtat ha sigut amb els editors de l’Europa de l’Est –diu Pastor–. Una de les dificultats de la meua literatura és que canvio de gènere a cada novel·la”. Així i tot, el novel·lista –que enguany ha publicat *Farishta* (Amsterdam)– constata que hi ha un interès creixent per la literatura catalana. “L’interès per Barcelona ha experimentat una mena de metàstasi i ara ja s’estén a tot Catalunya –assegura–. A més de preguntar-te per qüestions literàries, també interessa molt el context polític”.

Cap on hem d’anar? Aconseguir traduccions en noves llengües i vetllar pels clàssics

“Als autors no els hem de demanar que parlin totes les llengües, que siguin simpàtics i, si pot ser, que sobre siguin guapos, però els que poden expressar-se en anglès ara per ara tenen un valor afegit –comenta Mònica

01 D’ESQUERRA A DRETA: EL LLIBRETER LLUÍS MORRAL, IZASKUN ARRETXE (DEL RAMON LLULL), L’AGENT LITERÀRIA MÒNICA MARTÍN, L’ESCRIPTOR MARC PASTOR I L’EDITOR JOSEP LLUCH.

FRANCESC MELCION

02 UN INSTANT DE LA SETMANA DEL LLIBRE EN CATALÀ DE L’ANY PASSAT.

F. MELCION

Martín–. Fa uns anys, costava trobar autors que el poguessin parlar. A partir de la generació mil·lenial les coses seran diferents”. Un aspecte que engresca els editors –o els fa tirar enrere– és el nombre de pàgines. Costa col·locar novel·les llargues. També llibres de contes. “És fonamental tenir traductors formats en català i amb ganes de treballar –diu Izaskun Arretxe–. Hi ha llibres que es tradueixen a altres llengües perquè són propostes dels mateixos traductors”. Cita el cas de Peter Bush, que ha versionat en anglès Mercè Rodoreda, Joan Sales, Prudenci Bertrana, Emili Teixidor i Teresa Solana. “Per poder tenir un futur prometedori, el primer que necessitem són recursos”, recorda Arretxe: des de la seva creació, el Lull ha col·laborat en la subvenció de 1.146 traduccions, una inversió que frega els 3,2 milions d’euros. “Hem de vetllar perquè hi hagi un equilibri entre la traducció de novetats i llibres que formin part del patrimoni –continua–. Des d’una mica abans de participar en la Fira de Bolonya volem potenciar la literatura infantil i juvenil, i també treballem en línies per les quals aposta menys el sector privat, com ara la poesia i la no-ficció”. En els pròxims mesos, el Lull també intentarà fer créixer la publicació d’autors catalans a Llatinoamèrica. “I cal aproximar-nos a llengües amb moltes possibilitats, com el xinès, l’àrab i el turc”, continua. ♦

UN OPTIMISME MODERAT

Izaskun Arretxe

CAP DE L’ÀREA DE LITERATURA I PENSAMENT DE L’INSTITUT RAMON LLULL

“En els últims quinze anys hi ha hagut una professionalització general de tot el sector i les institucions hi han estat al costat. Tan importants són les fires com la feina de formigueta”.

Josep Lluch

EDITOR DE PROA

“Tot i ser una literatura amb una demografia reduïda, hi ha talent i obres notables que mereixen una difusió internacional notable: a mi em sembla una molt bona notícia”.

Mònica Martín

AGENT LITERÀRIA A MB

“A La Setmana del Llibre en Català de Barcelona els editors podran comprovar en primera persona la força dels llibres més enllà de les motos que agents i editors intentem vendre”.

Marc Pastor

NOVEL·LISTA

“Si he trobat continuïtat ha sigut amb els països de l’Europa de l’Est. Una de les dificultats de la meua literatura és que canvio de gènere en cada novel·la”.

Lluís Morral

LLIBRETER A LAIE

“El 2004, a la Fira del Llibre de Guadalajara ja em va sorprendre el coneixement que es tenia i l’interès que hi havia per la literatura catalana. Des de llavors ha anat creixent”.